

”QUI EST DOMINIQUE LAMBERT?”

Sammenligning og virtualitet

Dominique Lambert er en mand på 47 år. Han er sirlig og pertentlig. Han har fregner i ansigtet, bleg hud. Hans hår er hvidt, men det var rødt, da han var yngre. Han er ren og glatbarberet. Han har en smule opstoppørnæse.¹ (Solinas)

Mange gode metaforers styrke og interesse er afledt af den kæmpemæssige og iøjnefaldende forskel på de to berørte emner, nogle gange til et punkt hvor metaforer er defineret af dem, der intet krav har om originalitet, som en ’sammenligning af to ulige ting.’ (Hills)

Den franske samtidskunstner Stéphanie Solinas’ bogudgivelse af det massive kortlægningsprojekt *Dominique Lambert* (2004-2016) vrimler med sammenligninger. Som en fremadskridende perlerække udfolder absurde oversættelser mellem fotografier, spørgeskemaer, tegnede portrætter, psykologiske beskrivelser og computersimuleringer sig over bogens hundredevis af sider. ”Hvem er Dominique Lambert?”, lyder kunstprojektets enkle forskningsspørgsmål, og svaret findes i telefonbogen: 191 mennesker af begge køn i Frankrig. Hver modtog de et brev med et spørgeskema og en personlighedstest. 65 svarede tilbage, mens 20 reagerede på forespørgslen

1 Alle oversættelser er foretaget af forfatteren, hvis ikke andet er anført.

om yderligere at sende et pasfoto til Solinas. De 20 med navnet Dominique Lambert udgør projektets empiriske grundlag.

Dominique Lambert som anledning eller spørgestrategi forbliver dog et efemert objekt. Over bogens sider og i adskillige udstillinger endevendes det minutøst, granskes og søges fuldtud afdækket. Snart er Dominique Lambert et blegt og fregnet ansigt, snart er hun en rødhåret franskmand med næsepiercing og en lidt tyk hals, snart er han en 28-årig enspænder med midterskilning. "Dette" ansigt, "denne" sindstilstand, "disse" kvaliteter er alle umiddelbart uanvendelige og usammenhængende svar på det absurde spørgsmål: Hvem er Dominique Lambert?

Solinas' excentriske kortlægningsprojekt giver anledning til en række forskningsmetodiske udfordringer. For hvad stiller man op med en kunstnerisk undersøgelse, der har så tydeligt et objekt, den interesserer sig for, nemlig Dominique Lambert, men som på så grundlæggende vis bryder med netop idéen om, hvad et objekt er eller kan være? Eller rettere, vores vanlige forestilling om, hvad objekter er, dvs. konkrete fænomener, der kan sanses i tid og rum, og som har fysiske eller håndgribelige kausale påvirkninger på deres omgivelser (Rettler og Bailey). Dominique Lambert findes ikke "derude", men Dominique Lambert er heller ikke umiddelbart en meningsfuld kategori at undersøge. Ikke desto mindre har Stéphanie Solinas gennem 12 år, med flere kunstnerbøger og talrige udstillinger indlands i Frankrig og udenlands, undersøgt Dominique Lambert som netop dét – en kategori eller et objekt, der er særdeles meningsfuldt.

I denne artikel argumenterer jeg for, at dette lige dele komplekse og kuriøse samtidskunstprojekt tilbyder en helt enestående anledning til at diskutere flere metateoretiske og forskningsmetodiske spørgsmål, der alle har at gøre med forestillinger om *sammenligning*. Sammenligning lægger i denne forståelse ikke kun op til diskussioner angående udfordringer og muligheder knyttet til komparatismen som en udbredt metodisk strategi inden for kunst- og litteraturanalyse (Apter "Untranslatables: A World System"; Felski og Friedman; Spivak), men diskuteres også i en bredere videnskabsteoretisk ramme. *Dominique Lambert*-projektet stiller ikke kun spørgsmål til, hvordan og hvornår noget kan sammenlignes, men også til sammenligningens generelle væsenstræk og til dens legitimitet som sådan i humanistisk vidensproduktion. Sammenligning er en af mange måder,

hvorpå viden kan fremstilles (i begge potentielle betydninger af ordet, dvs. både som tilvirkning og skildring), og denne fremstilling af viden er i sig selv et vanskeligt anliggende. *Dominique Lambert*-projektet vedrører derfor en mere generel diskussion af forholdet mellem data og information og information og viden, ligesom det lægger op til undersøgelser af de teknikker og metoder, som befordrer sammenligningsprocessen.

En række umiddelbare spørgsmål rejser sig således i mødet med Solinas' projekt: Hvilke forskydningsopståelser opstår f.eks. i sammenligningen mellem de mange remedialiseringer (mellem fotografier, spørgeskemaer, tegnede portrætter, psykologiske beskrivelser og computersimuleringer) og de forskellige oversættelsesprocesser? Hvorfra positioneres en undersøgelse af *Dominique Lambert*-projektet, eller rettere, hvilket stadie af oversættelsen analyseres, hvilket "objekt" analyseres? Hvem eller hvad er Dominique Lambert?

I det følgende angriber jeg disse spørgsmål, idet jeg forsøger at opspore det gennemgående "objekt", projektets mange sammenligninger kredser om, nemlig forestillingen om "Dominique Lambert" som en kategoriserende spørgestrategi. Mere konkret vil analysen først tage udgangspunkt i tre grundproblematikker knyttet til 1) behandlingen og repræsentationen af projektets deltagere, dvs. de mange mænd og kvinder, som ikke umiddelbart har meget andet til fælles end et navn, herefter 2) oversættelsen mellem de forskellige serier af datainputs, kortlægningen består af, dvs. de spørgeskemaer, personlighedstest, computersimulerede ansigtsmodeller, tegninger, beskrivelser og portrætfotografier, som udgør de teknologier og metoder, der understøtter projektet, for til sidst 3) at gå til den centrale forestilling om et *mønster* eller en *sammenhæng*, der, ifølge projektets interne logik, findes mellem alle de deltagende personer. I forlængelse heraf foreslår jeg til sidst at beskrive og begrebsliggøre de måder, hvorpå projektets sammenlignings- og oversættelsesproblematikker fungerer, som eksempler på *virtuelle*, men særdeles virksomme, logikker. Til dette formål inddrages og diskuteres kort Gilles Deleuzes forståelse af virtualitet (*Bergsonism* 96-100).

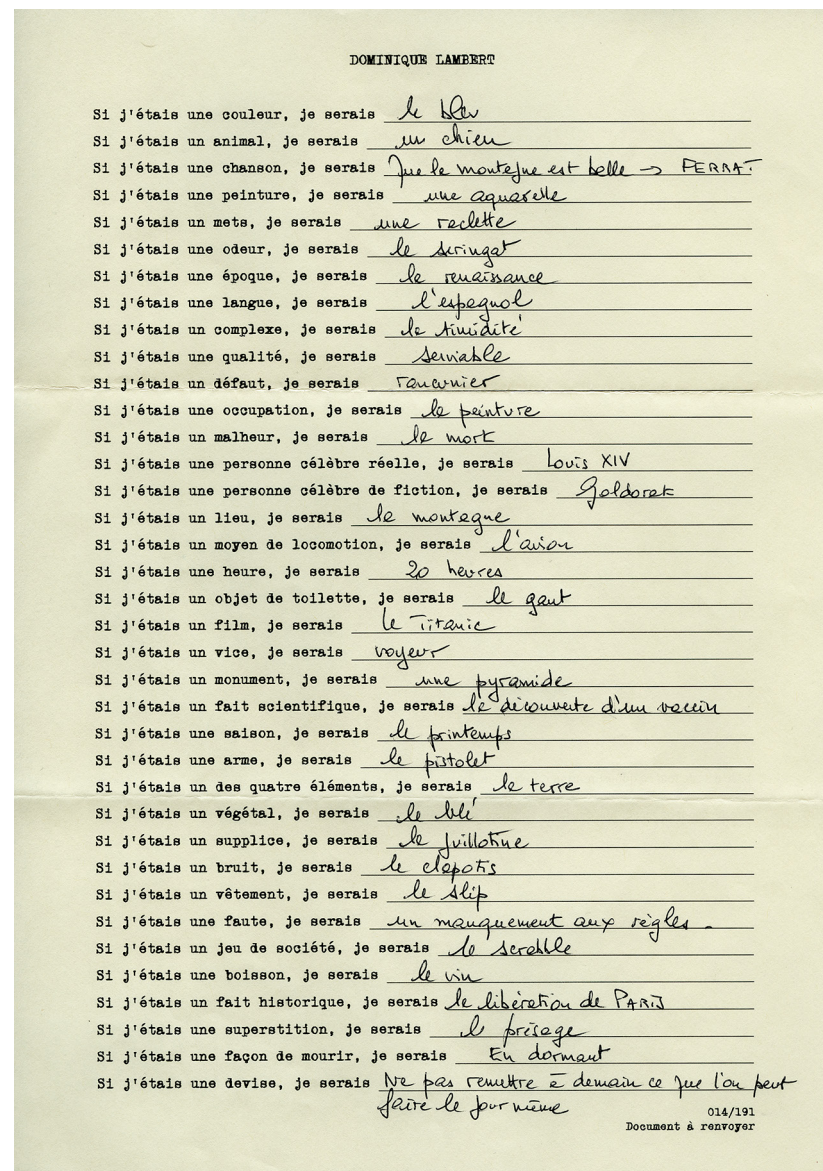

Fig. 1. Stéphanie Solinas, Dominique Lambert (2004-2016).
Kinesisk portræt.

HVEM ER DOMINIQUE LAMBERT?

Udgangspunktet for kunstprojektet blev for Stéphanie Solinas navnet Dominique, da det er mest almindelige kønsneutrale fornavn i Frankrig. Sat sammen med Lambert, som er det 27. mest almindelige efternavn i Frankrig, skabes et statistisk set relativt ordinært navn, som 191 mennesker af begge køn hed i 2004. Projektets tog således sin begyndelse, da Solinas sendte de første breve ud til hver af de mange personer kaldet sådan. Heri bad hun dem udfylde et såkaldt kinesisk portræt, som er en løs betegnelse for en slags spørgeskema opbygget omkring analogiske sammenligninger af typen "hvis jeg var en farve, ville jeg være X" eller "hvis jeg var et køretøj, ville jeg være X". "Hvis jeg var en ret, ville jeg være jomfruhammer", og "hvis jeg var et monument, ville jeg være en pyramide" er eksempler på svar, hun modtog (Solinas).

De data, som modtagernes svar på Solinas kinesiske portrætter udgjorde, blev herefter oversat til en beskrivelse af hver af de deltagende personer foretaget af en særligt udvalgt komité bestående af en specialpsykolog, en statistiker, en politiinspektør og en advokat. Herefter skulle beskrivelserne omdannes til en tegnet version af kunstneren Benoît Bonnemaison-Fitte, for så at blive oversat til et simuleret fotoportræt ved hjælp af de franske politimyndigheders computationelle metoder anvendt i forbindelse med efterforskningssager. Endelig skulle en model, som delte disse synlige ligheder med simulationen, findes, og endnu et portræt skabes af en professionel portrætfotograf. En forseglet kuvert med de oprindelige pasfotografier af dem, der svarede på det kinesiske portræt, lukker kæden af repræsentationer i kunstprojektet. I udstillingerne er disse pasfotografier vist med bagsiden opad, og den nysgerrige besøgende får således aldrig stillet sin lyst til at kortlægge alle processens led (FOAM). I bogudgaven er fotografierne stukket løst ind i omslaget, og har altså ikke fået plads på selve siderne. Kun et lille omrids af pladsen, hvor fotografierne kunne have siddet, markerer sammenhængen med materialet inde i bogen. Hvilke billeder, der hører til hvor, forbliver uklart, og det er næsten som om, man inviteres til selv at færdiggøre projektet ved at klæbe dem ind de rigtige steder, eller rettere; de steder, man forestiller sig, at de passer ind, for der findes ingen hjælpende metadatering eller information på fotografierne. De forbliver en slags hemmelighed, et spørgsmål, eller et sidste moment i serien af sekvenser, som står

Fig. 2. Stéphanie Solinas, Dominique Lambert (2004-2016). Tegnet portræt af Benoît Bonne-maison-Fitte.

Fig. 3. Stéphanie Solinas, Dominique Lambert (2004-2016). Computergenereret portræt.

åbent og gådefuldt tilbage for læseren eller den museumsbesøgende. Denne besynderlige gestus vender jeg tilbage til.

Det første spørgsmål, jeg mener, man kan stille med udgangspunkt i dette aparte kunstneriske projekt, er, om de data, det bygger på, er håndteret forsvarligt, eller mere præcist måske; om de egentlig kan siges at være svar på det spørgsmål, der stilles. Hvilken status har alle disse mænd og kvinder, som ikke umiddelbart har meget andet til fælles end et navn? Hvordan indsamles og håndteres data om dem, og hvilken status har disse data i forhold til det indledende forskningsspørgsmål? Hver især udgør de deltagende mænd og kvinder med deres særheder og præferencer, deres personligheder, tilbøjeligheder og forestillinger flerdimensionelle datapunkter, *indgange* ind i datasættet, som er vanskelige at placere entydigt. Det bliver f.eks. tydeligt i bogens mange særegne beskrivelser og frag-

menter; sammenligninger mellem mennesker, bygninger, farver, retter, sprog og toiletsager; beskrivelser af indsunkne kinder, opstoppennæser og grånende isser; dårligt udførte simuleringer af kæbelinjer, halspartier og øringer. Alle disse mennesker er stuvet sammen i det samme datasæt, forenet under den samme kategori, fordi de af den ene eller den anden grund er blevet tildelt det samme navn ved fødslen. Alligevel hævder projektet med sit forskningsspørgsmål ("hvem er Dominique Lambert?") og sin spørgestrategi, at denne sammenligning er meningsfuld, at der er en "enshed" eller en slags "delt form",² som kan efterforskes og måske endda tilnærmes gennem den systematiske række af undersøgelsesprocesser. Spørgsmålet er dog, om der er grund til at tro, at deltagerne på nogen måder er ens, om deres *nærhed* til hinanden i klassificeringssystemet, dvs. deres fælles navn og plads i undersøgelsen, legitimerer antagelsen om enshed i det hele taget.

Dominique Lambert-projektet vækker med sit tilbagevendende, stædigt insisterende forskningsspørgsmål mindelser om en central diskussion i den schweiziske lingvist Ferdinand de Saussures (1857-1913) tænkning, nemlig hvordan tegn forholder sig til andre tegn, eller mere præcist måske; hvilken type af relationer, tegn kan indgå i (Diderichsen et al. 184). Med to systematiske akser, henholdsvis den *syntagmatiske* akse og den *paradigmatiske* akse, beskriver Saussure, hvordan nogle typer af relationer findes inden for diskursen (i en tekst eller i en samtale), mens andre hentes ind fra et fælles, associativt grundlag, der befinder sig uden for diskursen:

Vi kan se, at de koordinationer, som bliver til uden for diskursen, er påfaldende forskellige fra dem, der skabes inden for diskursen. De, der formes uden for diskursen, er ikke understøttet af linearitet. De har plads i hjernen; de er en del af en indre lagerbygning, der udgør den enkelte talendes sprog. De er *associative relationer*. Den syntagmatiske relation er *in praesentia*. Den er baseret på to eller flere begreber, der indtræffer i en effektiv serie. Stik modsat forbinder den associative relation begreber *in absentia* i en potentiel mnemoteknisk serie. (123)

2 Erwin Panofsky foreslår i *Tomb Sculptures* begrebet *pseudomorphosis* til at beskrive den enshed, som kan opleves mellem to former, der ligner eller er identiske med hinanden, men som ikke desto mindre er komplet urelaterede (Panofsky og Janson 26-27). Yve-Alain Bois bygger i 2015 videre på dette kritiske begreb og fremhæver faren ved at sammenligne objekter, der virker relaterede, men hvis kontekstuelle lighed er ukendt (Bois).

Hvor den syntagmatiske relation på den ene side beskriver de faktiske sammenkædninger i talen; enheder, der følger på hinanden i kraft af udtrykkets lineære karakter, beskriver den paradigmatisk akse på den anden side *dét*, der associeres til, det fælles, "*dét* i hukommelsen"; med andre ord de forbindelser, som skabes af mentale sammenligninger foretaget uden for selve talen (Saussure et al. 123). Selvom Stéphanie Solinas med *Dominique Lambert*-projektet nøgternt har givet sig til at udforske, beskrive og kortlægge en række mulige (og umulige) karaktertræk ved en gruppe udvalgte mennesker, er der alligevel en grundlæggende antagelse eller en forudbestemt rettesnor for undersøgelsen. Der er en basal idé om, at det giver mening at sammenligne netop disse mennesker. På den måde *sammenlignes* de ikke kun med hinanden, men *gøres* også *sammenlignelige*, idet de føres sammen på undersøgelsens præmisser. De forskellige sekvenser af undersøgende beskrivelser forbindes ikke blot med hinanden på baggrund af den syntagmatiske *nærhed* mellem dem – de oplistes i forlængelse af hinanden, spørges om de samme ting eller tegnes, simuleres og beskrives gennem de samme teknikker – men også på baggrund af den paradigmatisk forestilling om *lighed* eller meningsfuld konvergens, projektet foregriber med sit spørgsmål.³

Sammenligningerne i *Dominique Lambert*-projektet kan med Saussures begreber beskrives som primært fraværende (*in absentia*), potentielle eller mentale figurer, idet de beror på en antagelse om sammenhæng snarere end faktiske forbindelseslinjer. Sammenligning eller entydiggørelse gennem en forudsat, associativ forbindelse bliver således projektets *modus operandi*; det påstår vedholdende, at der er sammenhæng, at der er et gennemgående mønster, som giver mening at kortlægge. Det hævder stædigt at kunne demonstrere, at der kohærent kan tales om en kategori eller et objekt kaldet *Dominique Lambert*.

På den måde kan projektets systematiske principper siges at privilegere det *virtuelle* over det faktiske (Diderichsen et al. 179). De deltagende personer er vidt forskellige – de har forskellige præferencer, tilbøjeligheder,

3 Skellet mellem *nærhed* og *lighed* er lånt fra Roman Jakobsons sprogfilosofi, som bygger videre på Saussures arbejde. Her knyttes *nærhed* til metonymiens form, mens *lighed* knyttes til metaforen (Jakobson).

Fig. 4. Stéphanie Solinas, *Dominique Lambert* (2004-2016).
Portrætfotografi af model.

forskelligt udseende, de kommer forskellige steder fra, de tænker forskellige ting – men der er en enshed, som gør, at de alle befinder sig hér, i det samme studie, nemlig deres navn. Man kunne også formulere det på en lidt anden måde, som går lidt længere, end Saussure gjorde: "Trangen" til kohærens i dette diskontinuerte datasæt er det virtuelle objekt, projektet taler om, nemlig *Dominique Lambert*. Det er det forestillede objekt, som den mentale operation kredser om, den teoretiske sammenhæng, som vi forestiller os, er der.⁴ Dette "objekt" har ikke et fysisk korrelat, det kunne byttes ud med alle mulige andre; Solinas kunne have undersøgt sammenhængen mellem alle, der hed Stéphanie Solinas. Det er – vil jeg hævde – denne grundlæggende absurditet, projektet kredser om.

OVERSÆTTELSE MELLEMLIG SERIER AF DATAINPUTS

En lignende tendens gør sig gældende i de mange sekvenser, undersøgelsesprocessen består af, fra kinesisk portræt, til en beskrivelse af hver af de deltagende personer foretaget af komitéen af fageksperter, til en tegnet version, så en computer-simuleret version, dernæst et portræt af en model, der ligner denne computersimulerede version, og endelig – måske – de "rigtige", originale pasfotografier. Alle disse processer virker i sig selv legitime, og det tyder endda på, at Solinas har bestræbt sig på at udvælge en række procedurer, der mimer rimelige og begrundede videnskabelige dataindsamlingsprocesser. Hun har fundet eksperter, der kan forfatte beskrivelser af deltagerne, hun har fundet en billedkunstner, der kan foretage visualiseringerne af beskrivelserne, hun har fundet det computerudstyr, man bruger i efterforskningsager i Frankrig og foretager sine simuleringer herpå, og hun har bedt en professionel portrætfotograf om at tage billederne. Det er ikke så meget de enkelte serier af datainputs, som det er kombinationen af dem, der kan give anledning til problemer. De enkelte sekvenser virker umiddelbart legitime, mens serien af sekvenser som samlet proces virker

4 Med "forestillet objekt" og "teoretisk sammenhæng" henviser jeg til Louis Althusser's forestilling om det teoretiske objekt som et nødvendigt greb, der måske i første omgang er metaforisk, men som ikke desto mindre kan give anledning til at undersøge og forklare ellers uforklarlige iagttagelser eller fænomener (Althusser).

mere absurd. Hvordan skulle en række kinesiske portrætter, bestående af sammenligninger mellem den deltagende Dominique Lambert og eksempelvis farver, berømte fiktive karakterer, køretøjer, planter og drikkevarer, kunne lede til sætninger som "han ser en smule desillusioneret ud, måske lidt kynisk", "hans hår er hvidt, men det var rødt, da han var yngre" eller "han er sirlig og pertentlig" (Solinas)? Hvordan skitseres et portræt af en person, der "er sirlig og pertentlig"? Der er noget grundlæggende absurd over undersøgelsen, noget umuligt eller urimeligt.

Absurditeten bliver på den måde et centralt perspektiv, der både igangsættes af og tematiseres igennem projektets systematiske fremgangsmåde. Solinas mimer konsekvent stringente, videnskabeligt forsvarlige metoder, der skal hjælpe med at afdække forskningsspørgsmålet, som hun fremlægger og beskriver akademisk-nøgternt i såvel teksterne associeret med udstillingerne som det opsamlende bogværk fra 2016. Hun åbner således sin bog på følgende måde, før hun offentliggør det, hun kalder "de mulige, 'sande' ansigter på de mange Dominique Lambert'er":

Jeg etablerede, at de ethundredeoghalvfems Dominique Lambert'er oplistet i det franske telefonregister (*Pages Blanches*) skulle udgøre min studiepopulation. I en række breve bad jeg hver af dem om at udfylde et kinesisk portræt. Med assistance fra den Rådgivende Komite for Beskrivelsen af Dominique Lambert'erne (bestående af en psykolog, en statistiker, en politiinspektør og en advokat) blev hvert af de modtagne kinesiske portrætter uddybet med et skriftligt portræt. (Solinas)

Gennem udstillingernes forskellige sekvenser af fotografiske, skitserede, skriftlige og computersimulerede undersøgelser toner *Dominique Lambert* langsomt frem, bliver synlig og håndgribelig som "objekt". For studiepopulationen, eller "Dominique Lambert'erne", behandles ikke som en heterogen forsamling, som et kompliceret eller flerdimensionelt datasæt, men netop som et konceptuelt objekt, der kan realisere sig på en række forskellige måder. Det er ikke så meget det faktiske, konkrete eksempel på "denne" Dominique Lamberts svar på "dette" spørgsmål, som det er studiet af genstanden "Dominique Lambert", projektet interesserer sig for. I den forbindelse er det oplagt at spørge, hvordan dette forudsatte sammenligningsgrundlag kommer til syne: Hvad er forudsætningerne for, hvad en statistiker eller en politikommissær véd? Hvordan eller gennem hvilke midler

véd en kunstner? Hvad kan en psykolog vide ud fra en personlighedstest og et kinesisk portræt? Hvad bliver synligt gennem undersøgelsen, og hvad forbliver usynligt? Spørgsmålet om, hvem Dominique Lambert er, forhandles på begge plan. Dominique Lambert er både synlig og usynlig, han er "disse" karaktertræk, hun er "dette" ansigt, han er "denne" præference, men han er også usynlig, uden for datasættet, metaforisk eller associativ. Her kan eksemplerne fra de kinesiske portrætters sammenligninger nævnes; "hvis jeg var en ret, var jeg en jomfruummer". Der hintes og alluderes hele tiden til noget *in absentia*, der ikke er der, som man måske kan tale om, men som udelukkende findes uden for diskursen.

DOMINIQUE LAMBERTS SANDE ANSIGT

Udstillingerne og bogværkets måske mest centrale fragmenter er de pasfotografier, som projektets deltagere sendte til Solinas ved projektets begyndelse, og som nu spiller en besynderlig rolle i såvel de færdige udstillinger som i bogen. Som projektets eneste identitetsmarkører – som den eneste måde for beskueren at nærme sig opklaring af, hvem de "rigtige" Dominique Lambert'er er – bliver fotografierne særligt gådefulde og interessante. I udstillingerne er deres status uklar, da de forbliver utilgængelige for den besøgende, vendt med bagsiden opad. I bogen derimod er der med tomme felter markeret en særlig plads til pasfotografierne, hvor den omhyggelige arkivar kan indklæbe de rette billeder på de rette pladser. Man kan opfatte denne gestus som et lille puslespil, der mangler at blive færdiggjort eller som en reference til familiealbummet, som for manges vedkommende er gået ud af brug.

Man kunne dog også angribe pasfotografierne fra en mere "videnskabelig" vinkel, som går i dialog med den diskurs, Solinas lægger sig i forlængelse af med introduktionen til sin metodiske tilgang. Ud fra det perspektiv er læseren eller beskueren ikke så meget en arkivar, der skal deltage i og færdiggøre projektet, som en forsker på lige fod med Solinas, der skal give sig i kast med at fortolke billedernes motiver og placere dem i forhold til de studier, der foreligger i projektet. Pasfotografierne bliver i denne forståelse en slags hemmeligholdte fragmenter; det man kunne vide, hvis man mestrede eller beherskede den vidensgenererende proces. Noget

af det mest drilske ved denne gestus er, at det kan være vanskeligt for os som analytikere og fortolkere ikke at digte med. Vi kan ikke lade være med at prøve at få billederne og teksterne til at passe sammen, til at stemme overens. Faren for at forcere sammenhængen, at se mønstre hvor der ingen er, er stor. Billederne er så "nær" hinanden som billeder, at der burde være en sammenhæng; med alle de grundige, kompromisløse granskninger, de forskellige Dominique Lambert'er har været udsat for, kan det næsten ikke passe, at undersøgelsen ikke har vist i hvert fald *noget* – også selvom den er absurd og urimeligt konstrueret. Det er denne funktion, pasfotografierne får i projektet: Som videnskabsfolk analyserer, fortolker og handler vi på baggrund af de data, der er tilgængelige, og ligner pasfotografierne én af de optrykte tegninger, simuleringer og beskrivelser, vi har til rådighed, er vi måske tilbøjelige til at koble dem med hinanden, selvom vi ingen sikkerhed har for at foretage denne sammenkædning. Vi accepterer, med andre ord, at simuleringerne, tegningerne og beskrivelserne er potentielle nok til, at vi behandler dem som konkrete empiriske objekter (Althusser). Udfordringen er bare, at disse forbindelser peger ud over datasættet selv, ud over de enkelte personer, som er undersøgt i projektet. På den måde kan Solinas' projekt forbindes med en mere generel diskussion af forholdet mellem nærhed og distance, når der sammenlignes i det hele taget. Validiteten af sammenligninger beror på antagelser – uanset om de så bygger på ekspertviden (politikommisæren, psykologen og statistikeren i Solinas undersøgelser), teori eller gætværk. Sammenligninger producerer virtuelle forbindelser, kunne man også argumentere for, idet de skabes på baggrund af viden, der findes uden for datasættet selv.

SAMMENLIGNING OG VIRTUALITET

Sammenligningens modus som potentiale og problem er altså et af de centrale temaer i Solinas' projekt. Hvad end det drejer sig om sammenligningen mellem de to mest afgørende ansigter i projektet – det "oprindelige" ansigt på pasfotografiet og undersøgelsens sidste *output*, det professionelle portrætfotografi – eller om sammenligningen mellem information fra forskellige steder i oversættelsesprocessen – f.eks. mellem det kinesiske portræt og computersimuleringen – rejser uvægerligt spørgsmål af

forskningsmetodisk karakter. For hvad sammenlignes i grunden, og er det legitimt at sammenligne så *ulige* ting? Hvad er det for en relationel struktur, der findes mellem alle disse usammenhængende datapunkter ("dette" ansigt, "denne" sindstilstand, "disse" kvaliteter), og kan den måles eller undersøges?

For at komme nærmere en mere sammenhængende forståelse af de måder, sammenligning spiller ind i *Dominique Lambert*-projektet på, indtager jeg her afslutningsvist Gilles Deleuzes virtualitetsbegreb (*Bergsonism* 55ff). Deleuze forsøger nemlig netop at forklare, hvordan strukturer eller systemer (hvad end de er sociale, lingvistiske, biologiske, økologiske eller noget helt femte) kan virke uden at findes som noget, der materielt er til at tage at føle på.⁵ I *Bergsonism* kædes erindring og virtualitet sammen, idet det virtuelle beskrives som det, der "handler uden at findes":

Vi har [...] forvekslet Væren med væren-foreliggende. Ikke desto mindre er væren ikke, snarere er væren ren tilblivelse, altid ude af sig selv. Den er ikke, men den handler. Dens egentlige element er ikke væren, men det aktive eller brugbare. (55)

Det virtuelle hos Deleuze kan måske bedst beskrives som en sammenhæng eller en model over de processer, der foregår, men som ikke nødvendigvis kan begribes ud fra de aktuelle virkninger. Deleuzes virtualitetsbegreb bliver således en måde at forstå det, der ikke materielt kommer til syne, men som foreligger som en mulighedsbetingelse for de strukturer, der *kunne* dannes. Det virtuelle er en form for potentialitet, der bliver indfriet i aktualiseringen; det er ikke en materiel entitet, men det er stadig virkeligt

5 Det bør naturligvis nævnes, at Deleuze i sine senere værker gør op med strukturalismen og bevæger sig væk fra Saussures semiologi, som analysen delvist trækker på. Jeg inddrager dog Deleuzes virtualitetsbegreb, fordi jeg mener, at det rummer en afgørende forklaringskraft i forhold til *Dominique Lambert*-projektets tema, og fordi jeg mener, at man kan argumentere for, at dele af Deleuzes tænkning er af født af, men også viderefører, centrale aspekter af strukturalismens projekt. I 1967 skriver han f.eks. essayet "How Do We Recognize Structuralism", som netop bygger på nogle af de udfordringer, strukturalistisk tænkning rejste. Sociale og kulturelle strukturer findes ikke isoleret i den enkeltes bevidsthed, men de er heller ikke mulige at observere og måle som fysiske genstande i verden omkring os. Sættes der parentes om Deleuze' sene kritik af strukturalismen, kan man argumentere for, at han netop forsøger at forklare sådanne strukturer (Bryant 170-171).

(*Bergsonism* 96). Med Deleuzes virtualitetsbegreb bliver det således muligt at nærme sig en forståelse af, hvordan *nærheden* mellem de forskellige datapunkter i Solinas' projekt kan give anledning til en fornemmelse af tilsvarende lighed. Sammenligningens metaforiske funktion bliver en virtuel struktur, der ikke findes udfoldet i datasættet, men som opererer i og intervererer med det, idet det aktualiseres. Det virtuelle forklarer således, hvordan usammenhængende datapunkter – mænd og kvinder, der intet har med hinanden at gøre – kan tilhøre den samme relationelle struktur eller det samme system. Det forklarer, hvordan et objekt, der ikke findes "derude", der ikke håndgribeligt lader sig måle eller veje, alligevel kan virke og forandre den sammenhæng, det indgår i. "Dominique Lambert" opererer som kategori og bliver derfor en virtuel struktur – en virtuel *teknik* om man vil – som former projektets output. "Dominique Lambert" forbliver dog også en gennemgående absurd figur, der hele tiden truer med at undergrave projektet.

OPSAMLING OG PERSPEKTIVER

Med absurditeten som værktøj har Stéphanie Solinas med sit projekt sat sig for at undersøge potentialerne og problemerne ved at lede efter sammenhænge og mønstre, hvor der ikke som udgangspunkt er nogen. Projektets gennemgående påstand bliver således, at der kohærent kan tales om en kategori eller et objekt kaldet *Dominique Lambert*, som forener de mange forskellige karaktertræk ved de deltagende personer. Potentialerne ved en sådan strategi er da også lovende, og i disse år vinder netop mønstergenkendelse og andre former for induktive logikker frem, idet man håber på at kunne udvinde informationer fra data, der ikke i sig selv vidnede om disse *emergerende* mulighedsbetingelser (van Zundert 344). Der er imidlertid også en række udfordringer forbundet med denne syntetiserende tankegang, idet de enkelte datapunkter – de enkelte personer eller de enkelte karaktertræk – risikerer at blive udvisket eller annulleret til fordel for den større tendens eller retning i undersøgelsen. Individualiteten bliver således i værste tilfælde ophævet til fordel for mønsteret, fordi den formodede lighed i sammenligningen forudsætter en gennemgående homogenitet for at give mening. Når emner er *sammenlignelige*, virker de mere ens, end de måske er.

Dominique Lambert-projektet kan med udgangspunkt i disse potentialer og problemer ses som en anledning til at diskutere nogle af de forskningsmetodiske spørgsmål, der har at gøre med forestillinger om *sammenligning*. Sammenligning som modus angår således en række typer af humanistisk vidensproduktion, ikke mindst komparatismen som metodisk strategi inden for kunst- og litteraturanalyse. Her er et af de væsentlige spørgsmål, *Dominique Lambert*-projektet rejser, hvad forholdet mellem *nærhed* og *lighed* egentlig er; hvor *nært* skal noget være på noget andet, for at man med rimelighed kan antage, at der er en form for slægtskab? Med Deleuzes virtualitetsbegreb toner en række forbindelseslinjer eller mulige koblingspunkter, der ikke først lod sig forstå, frem. Samtidig er der også potentielle problemer forbundet med sammenligning, hvis individualiteten ved det undersøgte emne eroderer, som det f.eks. sker i Solinas' undersøgelser. Sammenligninger er artificielle størrelser, og foretages de alene under antagelse af enshed, kan den sammenlignende analyse risikere at glemme sin egen teoretiske status.

Denne diskussion bliver ikke mindre relevant i mødet med de mange nye induktive sammenligningsteknikker, som i disse år er genstand for stor opmærksomhed (Mayer-Schönberger og Cukier 6). *Digital Humanities* er blevet et omfattende felt, hvor digitale hjælpemidler anvendes til at spore nye, hidtil usete mønstre i og forbindelseslinjer mellem eksempelvis litterære og kunstneriske værker. Forhåbningerne til disse nye teknikker har måske taget allertydeligst form hos Franco Moretti fra Stanford University, som kan opfattes som en af frontløberne, hvad angår anvendelsen af kvantitative metoder på litterære værker. Hos ham eksisterer netop en induktiv metodisk strategi om at lede efter nye sammenhænge gennem systematiske sammenligninger af værker. I bogen *Graphs, Maps, Trees* (2005) beskriver han eksempelvis sine *distant reading*-modellers evne til at spore det, han kalder "emergerende kvaliteter":

Man reducerer teksten til en håndfuld elementer, abstraherer dem fra det narrative flow, og konstruerer et nyt, *artificielt* objekt ligesom disse kortlægninger [...]. Og med en smule held bliver disse kortlægninger *mere end summen af deres dele*: De vil besidde 'emergerende' kvaliteter, som ikke var synlige på det lavere niveau. (53)

Det artificielle objekt, Moretti her beskriver, er altså en konstrueret, emergerende kategori, der ikke findes i den litterære tekst selv, men som aktivt

produceres i sammenligningsprocessen. Ligesom Dominique Lambert som objekt langsomt toner frem gennem Solinas' undersøgelser, realiserer Moretti artificielle kortlægning sig også først, idet teksten reduceres, ensrettes og gennemses. Og ligesom "Dominique Lambert" ikke i sig selv *findes*, men derimod produceres konceptuelt, konstruerer Moretti også de mønstre, han ser i teksten. Relationen mellem data og information og information og viden, som jeg tidligere nævnte, bliver i dette metodiske felt sat på spidsen, når de enkelte værker og læsningerne af dem bliver suppleret af systematiske, statistiske modeller, der lover bredere sammenhænge og større overblik over gennemgående mønstre og temaer. Ikke fordi systematiske undersøgelser af større tekstkorpora i sig selv er problematiske (eller nye for den sags skyld (Blair)), men fordi forbindelsen mellem elementerne heri *skabes snarere end graves frem*.

Sammenligningen som metodisk eller teknisk redskab til at se noget, der ikke tidligere var synligt, er en kompleks manøvre, som giver anledning til både store potentialer og udfordringer. For at sammenligne to emner må man først gøre dem sammenlignelige, og denne transformation kalder på både de korrekte værktøjer og den rigtige brug af dem (Berry 2). Det er en måde at fremhæve enshed mellem to emner, der ikke tidligere syntes særlig lig hinanden, på bekostning af den potentielle distance mellem dem. "Mange gode metaforers styrke og interesse er afledt af den kæmpemæssige og iøjnefaldende forskel på de to berørte emner" skriver David Hills, og denne "sammenligning af to ulige ting" er en gennemgående metodisk strategi i humanistisk vidensproduktion. Vi udforsker og blotlægger til stadighed diskursive og formmæssige sammenhænge i de felter, vi undersøger, og det med mange muligheder og indsigter til følge. Sammenligningen er dog ikke desto mindre en teoretisk, virtuel manøvre, som kræver forsigtighed. Datasæt "kalder" sjældent selv på de statistiske, tendenserende analyser, vi foretager på dem, og ofte kommer ligheder til syne, fordi vi teoretisk producerer det grundlag, hvorpå de kan sammenstilles i første omgang. Moretti og flere andre i *Digital Humanities*-feltet lader til at være opmærksomme på dette virtuelle niveau. Der findes imidlertid også eksempler på forestillinger om, at nye digitale metoder kan bidrage til opsporingen af hidtil ukendte mønstre og tendenser i datasæt (Berry 12; boyd og Crawford 4), om at man må "udgrave" og "mine" sig igennem "jordlagene" af data

for at finde den viden, de måtte besidde (Apter "Translating Extraction: Archeologies of Knowledge, Data-Mining, Overburden"). Det er denne form for moderne empirisme, et projekt som Stéphanie Solinas' kan åbne en kritisk diskussion af.

MAJA BAK HERRIE. PhD studerende ved Æstetik og Kultur på Institut for Kommunikation og Kultur ved Aarhus Universitet. I ph.d.-projektet *Det digitale objekts æstetik* udvikler hun et begreb om det digitale objekt, der kan danne grundlag for analyser af æstetiske og kulturelle muligheder og udfordringer, som nye typer af data og databehandling bringer med sig. Tidligere publikationer om vidensproduktion og vidensobjekter inkluderer bl.a. "Unddragelsens kunst: Hermetiske objekter og deiksis uden kontekst i Gertrude Steins Tender Buttons.", *Passage* 77 (2017).

"QUI EST DOMINIQUE LAMBERT?"

Comparison and virtuality

Comparison as a methodological or technical tool to perceive something that was not perceptible beforehand is a complex manoeuvre that gives rise to both potentials and challenges. While emphasising concealed or unseen similarities in artworks or literature, comparison also risks operating on the expense of the potential distance between the two subject matters compared. This article argues that the complex and curious art project *Dominique Lambert* (2004-2016) by the French artist Stéphanie Solinas offers itself as a valuable starting point for a discussion of a range of meta-theoretical and methodological questions related to ideas of comparison in a broader theoretical framework. The project not only questions how or when a comparison is possible, but also what the nature of comparisons is, and how comparisons are legitimised as such in humanistic knowledge production. Thus, it is the central hypothesis of the article that modes of comparing build upon ideas of virtuality, that is, that the 'object' of the comparison is produced as a manoeuvre connecting or relating two previously separated subject matters. Accordingly, Gilles Deleuze' idea of virtuality is applied in order to understand and discuss prevailing uses of comparison, e.g. in the recent field of Digital Humanities.

KEYWORDS

DA: sammenligning, virtualitet, databehandling, Stéphanie Solinas, Gilles Deleuze
EN: comparison, virtuality, data processing, Stéphanie Solinas, Gilles Deleuze

LITTERATUR

- Althusser, Louis. "Om det teoretiske arbejde." *Det videnskabelige perspektiv: videnskabsteoretiske tekster*. Red. Lars-Henrik Schmidt, overs. Niels Brügger, København: Akademisk forlag, 1991. 257-287.
- Apter, Emily. "Translating Extraction: Archeologies of Knowledge, Data-Mining, Overburden." *Situated knowing: the economies of representations*. New York City, 10. maj 2018.
- Apter, Emily. "Untranslatables: A World System." *New Literary History* 39 3 (2008): 581-598. doi:10.1353/nlh.0.0055
- Berry, David M. "The computational turn: thinking about the digital humanities." *Culture Machine* 12 (2011). Web. 15. april 2019. <http://sro.sussex.ac.uk/id/eprint/49813/>
- Blair, Ann. *Too much to know: managing scholarly information before the modern age*. New Haven Conn.: Yale University Press, 2010.
- Bois, Yve-Alain. "On the Uses and Abuses of Look-alikes." *October* 154 (2015): 127-149. doi:10.1162/OCTO_a_00240
- Boyd, Danah og Kate Crawford. "Six Provocations for Big Data." *A Decade in Internet Time: Symposium on the Dynamics of the Internet and Society*. Oxford Internet Institut. 21. september 2011. doi:10.2139/ssrn.1926431
- Bryant, Levi R. *Difference and Givenness: Deleuze's Transcendental Empiricism and the Ontology of Immanence*. Evanston, Illinois: Northwestern University Press, 2008. doi:10.2307/j.ctv47w5rw
- Deleuze, Gilles. *Bergsonism*. overs. Hugh Tomlinson og Barbara Habberjam. New York: Zone Books, 1988.
- Deleuze, Gilles. *Desert islands and other texts (1953-1974)*. overs. Michael Taormina. Cambridge, Mass.: Semiotext(e), 2003.
- Diderichsen, Adam et al. *Fransk filosofi: engagement og struktur*. København: Politikens forlag, 2003.
- Felski, Rita og Susan Stanford Friedman. *Comparison: theories, approaches, uses*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 2013. doi:10.1017/pli.2013.8
- FOAM. "Stéphanie Solinas: Dominique Lambert / Le Pourquoi Pas? 24 February - 16 April 2017." Amsterdam: FOAM Fotografimuseum, 2016. Web. 15. april 2019. <https://www.foam.org/about/press-office/stephanie-solinas>
- Hills, David. "Metaphor." *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Red. Edward N. Zalta, Stanford: Stanford University Press, 2017. Web. 15. april 2019. <https://plato.stanford.edu/entries/metaphor/>
- Jakobson, Roman. "To aspekter af sproget og to typer afatisk forstyrrelse." *κ&κ: Kultur og Klasse. Kritik og Kulturanalyse* 22 2 (1995): 47-67.
- Mayer-Schönberger, Viktor og Kenneth Cukier. *Big data: a revolution that will transform how we live, work and think*. London: John Murray, 2013.

- Moretti, Franco. *Graphs, maps, trees : abstract models for a literary history*. London: Verso, 2005.
- Panofsky, Erwin og H. W. Janson. *Tomb sculpture : four lectures on its changing aspects from Ancient Egypt to Bernini*. New York: Harry N. Abrams, 1992.
- Rettler, Bradley og Andrew M. Bailey. "Object." *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Red. Edward N. Zalta, Stanford: Stanford University, 2017. Web. 15. april 2019. <https://plato.stanford.edu/entries/object/>
- Saussure, F. de et al. *Course in general linguistics*. overs. Wade Baskin, New York: McGraw-Hill, 1966.
- Solinas, Stéphanie. *Dominique Lambert*. Paris & Rencontres d'Arles: RVB Books, 2016.
- Spivak, Gayatri Chakravorty. "Rethinking Comparativism." *New Literary History* 40 3 (2009): 609-626. doi:10.1353/nlh.0.0095
- van Zundert, Joris J. "Screwmenetics and Hermenumericals: The Computationality of Hermeneutics." *A New Companion to Digital Humanities*. Red. Susan Schreibman et al. West Sussex: John Wiley & Sons, 2016. 331-347. doi:10.1002/9781118680605.ch23